

medvetenhet. Att kraftigt minska vetenskapsteori från en utbildning på avancerad nivå är mycket problematiskt utifrån det övergripande uppdraget för en universitetsutbildning, och försämrar framtida lärares möjligheter att uppfylla Skollagens krav på att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Ökat fokus på kognitionsvetenskap och evidensbaserade metoder

Örebro universitet ser tydliga risker med ett alltför ensidigt fokus på kognitionsvetenskap men anser samtidigt att lärarutbildningen kan gynnas av ett förstärkt tvärvetenskapligt perspektiv på kognitiva processer. Det finns omfattande forskning som visar att lärande är en komplex process bestående av såväl kognitiva som sociala och kulturella aspekter som samspelar och inte står i motsats till varandra. Av den anledningen är lärosätet kritisk till att kognitionsvetenskapen (där särskilt den kognitiva neurovetenskapen och psykologin lyfts fram) tillskrivs ett högre värde än andra kunskapsstraditioner och lärandeteorier. Om kognitionsvetenskapen behandlas som en överordnad förklaringsmodell erbjuds lärarstudenterna en förenklad syn på lärande som inte är tillräcklig som grund för lärarens mångsidiga arbete med planering av undervisning och elevers lärande. Istället borde betydelsen av att studenterna i lärarutbildningen möter metoder som baseras på olika typer av evidens understrykas, från såväl olika forskningsstraditioner som beprövad erfarenhet. Då utrustas de med en bred kunskap om undervisningsmetoder som ger dem redskap att hantera såväl karaktären på olika undervisningsinnehåll som den specifika undervisningssituationen i övrigt (exempelvis elevgruppens ålder, sociala sammansättning och tidigare erfarenheter).

Mer tid för svenska och ökat fokus på läs- och skrivförmåga

Lärosätet ställer sig bakom utredningens förslag om att utöka omfattningen av undervisningen i svenska. Vad gäller språkutvecklande arbetssätt kan detta med fördel knytas till fler av de ämnen som ingår i lärarprogrammen eftersom språk är centralt, och språkutveckling sker, i undervisningen inom alla ämnen. Det kan i sin tur uppmuntra samverkan mellan de ingående ämnena inom programmet och därmed bidra till ett mer sammanhållet program. I relation till utredningens uttalade fokus på läs- och skrivförmåga pekas phonics ut som en överordnad metod för ändamålet, vilket lärosätet menar är problematiskt. Lärare behöver kunskap om, och förmåga att tillämpa, en variation av metoder för att utforma undervisning som ger alla barn och elever förutsättningar att utvecklas till goda läsare och skribenter. Här är givetvis phonics en viktig del. Ett ensidigt fokus på avkodning riskerar att läs- och skrivinläringen inte blir meningsfull och begriplig för yngre barn. Phonics behöver därför kompletteras med metoder med fokus på språkanvändning samt texters funktion och betydelse.

Förändrade examensmål

Utredningen föreslår ett antal förändringar avseende examensmål. Ett förslag är att ta bort examensmål som handlar om att studenter ska visa förmåga att förankra skolans värdegrund; beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv; motverka diskriminering och kränkande behandling samt kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och relationer. Örebro universitet anser att detta är mycket problematiskt eftersom det riskerar att värdegrundsarbetet tas för givet och att dess svårigheter och komplexitet förbises (se även nedan under Värdegrund- och demokratifrågor).

Lärosätet anser också att specifika metoder inte bör inkluderas i förordningstext då det borde vara tillräckligt att skriva fram att metoderna vilar på aktuell vetenskaplig grund. Utredningen föreslår exempelvis att ett examensmål införs om att grundlärarstudenterna ska visa fördjupad kunskap om strukturerad ljudningsmetod vilket riskerar att vissa metoder tillskrivs ett högre värde än andra.

Konsekvenser för lärarutbildningen som akademisk utbildning

Alla lärare, oavsett ämnesinriktning, behöver ha en kollektiv kunskapsbas med tillgång till ett gemensamt professionellt språk. Lärarutbildningen behöver därför fortsätta erbjuda en bred akademisk utbildning som utvecklar förmågan att kritiskt värdera olika perspektiv, samla och analysera data, samt kommunicera resultat på ett professionellt och akademiskt sätt. Detta är avgörande, såväl för att stärka utbildningens kvalitet som för lärare i sina roller som professionella aktörer. Utredningens förslag, med dess detaljerade styrning av lärarutbildningen, riskerar att inskränka den akademiska friheten och därmed undergräva läraryrkets status.

Utredningens förslag om en ökad koppling mellan teori och praktik i lärarutbildningen är bra. Det är dock viktigt att beakta vikten av teori för att studenterna ska kunna reflektera kring sin praktik på ett kritiskt och systematiskt sätt. En profession kännetecknas av unika kunskaper, autonomi och inte minst ett professionellt språk med för yrkesutövningen specifika begrepp. Detta kräver en teoretisk förankring. Om de akademiska inslagen marginaliseras finns en risk att lärarutbildningen i första hand betraktas som en uppdrags- och befattningsutbildning. Tvärtemot utredningens intention att stärka läraryrkets status riskerar en alltför stor minskning av den teoretiska förankringen att *avprofessionalisera* läraryrket.

Även historisk kunskap och insikter om vad en läroplan är tillhör den gemensamma *professionskunskapen* hos lärare. Att vara lärare innebär att ständigt hantera förändringstryck. Dessa tryck kommer dels inifrån, då barns och ungas uppväxtvillkor förändras över tid, dels utifrån genom samhällsliga normer, vetenskapliga framsteg och politiska reformer som kontinuerligt omformar verksamhetens ramar. Detta kräver att lärare har kunskaper för att bemöta nya krav på ett kritiskt och reflekterande sätt. Lärarutbildningen bör utrusta lärare med en kritisk hållning och främja krav på vetenskaplig prövning och evidens vid överväganden av nya metoder. Det var med detta syfte som ämnen som utbildningshistoria, läroplansteori samt vetenskapsteori och metod introducerades i lärarutbildningen 2011. Skolverket och Skolinspektionen framhåller att arbete baserat på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet kan bidra till kvalitetsutveckling, men identifierar ett behov av stärkt vetenskaplig kompetens hos lärare.

Utredningens förslag om att kraftigt minska inslagen av vetenskapsteori och forskningsmetodik i lärarutbildningen skulle, om det genomförs, innebära ett steg mot en *avakademisering* av lärarutbildningen. Förslaget är att UVK-kursen för detta område utgår, och att vissa metodmoment istället läggs in i uppsatskurserna. Samtidigt föreslås samma omfattning och nivå på självständiga arbeten som nu. Lärarstudenters möjligheter, inte minst på grund- och förskolläroprogrammet, att tillägna sig ett vetenskapligt förhållningssätt skulle med förslaget kraftigt beskäras. Att reducera innehållet i vetenskapsteori och forskningsmetod skulle också vara ett avsteg från gängse akademisk utbildning. En lärarexamen skulle komma att kraftigt skilja sig ifrån andra examina på denna punkt. Lärarstudenters uppsatser skulle tappa i kvalitet, och Örebro universitet menar att detta är helt fel väg att gå för att öka läraryrkets attraktionskraft.

Värdegrunds- och demokratifrågor

Lärosätet anser att det är av stor vikt att lärarutbildningen förbereder blivande lärare för deras kommande professionella yrkesutövning. De lärare som utbildas idag kommer troligtvis vara i yrket i många år, och kommer då behöva kompetens att hantera diverse samhällsförändringar. Betänkandet utgör ett tydligt brott mot tidigare politiska visioner om skolans roll som en av samhällets främsta institutioner i att erbjuda barn och ungdomar bildningsgångar samt att genom fostran, socialisation och inkludering förbereda dem för ett aktivt samhällsliv som ansvarstagande medborgare. Därför anser lärosätet att det är ytterst förvånande att lärares uppdrag kring frågor om värdegrund och demokrati i utredningen i så hög grad lyser med sin frånvaro.

Än mer anmärkningsvärt är att de förslag som ges i väldigt låg grad svarar mot lärares nationella uppdrag att, genom utbildning, ”förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på” (SFS 2010:800). Det är anmärkningsvärt i en tid där värdefrågor och formering av de uppväxandes etiska och värdemässiga kompass är avgörande för demokratins framtid. Samhällsperspektiv, sociala perspektiv och frågor om en hållbar samhällsomställning är i princip frånvarande i utredningens överväganden. Även om undervisningsuppdraget utgör en kärna i den dagliga praktiken är det således viktigt att blivande lärare, under sin lärarutbildning, får möta perspektiv och utveckla en förståelse för skolans samhälleliga och demokratiska uppdrag.

Samverkan

Det är positivt att det i utredningen finns en betoning på att stärka kopplingen till den praktiska skolverksamheten genom ytterligare stärkt samverkan med kommuner och övningskolor, utveckling av möjligheterna till förenade anställningar för förskollärare, lärare och universitetslärare, samt utveckling av lärocentrum som nav för samverkan både med kommuner och andra lärosäten. Sammantaget ger dessa delar en god grund för fördjupad samverkan. Med många inblandade intressenter blir dock möjligheterna att effektivt planera utbud, dimensionering och utbildningsstruktur utan ett centraliserat ansvar för grundläggande parametrar mycket begränsat. Utredningen lägger för stort ansvar på enskilda lärosäten och tar inte tillräcklig hänsyn till nationella behov. Dessutom kommer det att krävas stora omorganiseringar av lärarutbildningen för att möta dessa utmaningar.

Extra stöd till små ämnen är avgörande för lärarutbildningens kvalitet. Förslaget om att lärosätena ska ta ett ökat ansvar för små ämnen bemöts med viss försiktighet. Små ämnen är viktiga, men det kan vara utmanande för lärosätena att erbjuda dessa ämnen på ett kostnadseffektivt och kvalitetsmässigt hållbart sätt. Utredningen är otydlig i denna fråga, och Örebro universitet föreslår att en modell utvecklas för hur ansvaret för små ämnen ska fördelas mellan olika lärosäten för att säkerställa att utbildningen förblir både tillgänglig och relevant.